

Vaivaisukko kohtaa Saharan immen

JUHA POUTAI

► Kaivosteatterin uumenista on yhtä lyhyt matka Berliiniin kuin Helsinkiin

► Outokummun Teatteri on Mikkelin näyttämöpäivien kestopuosikki

Kirsikka Moring
HELSINGIN SANOMAT

MIKKELI. "Mie tuun kohta", hän kääntyy sanoimaan kaverilleen. Jatkaa sitten monologiaan hiekka-avikoiden kangastuksesta, suuresta rakkaudesta.

Kaverinsa on Karjalan suolamman eli tyhjän näyttämön yli hitaasti lipuva muovisorsa.

Mikkelin 28. näyttämöpäivien odotettu ensi-ilta oli Outokummun legendaarisen teatterin *Vitriini*, näytelmä, jonka taricoissa avautuvat maailman rajatilat.

Pohjois-Karjalan hurjapäinen teatterisyke on jo vuosia tullut 80 000 asukkaan kaivoskaupungista. Outokummussa toimii seitsemän teatteria, joissa näyttelee, musisoi ja rakentaa puolen kaupunkia vauvoista vaareihin.

Tämän luovuusiimeen keskeisiä tekijöitä on Esko-Pekka Tiitinen, 47. Hänen Outokummun Teatterille kirjoittamat ja ohjaamat rajakarjalaiset fantasiat ovat vuodesta toiseen möyhentäneet Mikkelissä Työväen Näyttämöpäivien katsomot itkun ja naurun sekaiseen elämysretkeen.

Hän kirjoittaa näytelmiä, joissa Kelan naiset ovat jokamiehen unelmia, nörtit lentävät näppäimistöä soittaen tietokonetaivaaseen, ja raavas mieskööri soittaa salaojapunkkia.

Mellakkapuomitkin soivat kuin muinaisen märkähattu-paimenten tuohitorvet. Kirjailija-ohjaaja sanoo etsivänsä teatteriinsa laajempia filosofisia tasoja.

Hän tuo ihmisensä tähän aikaan opettaen heidät peräännyttämään ajassa ja kuuntelemaan

uudelleen hiljaisuutta, pieniksi alkuyksiköiksi purettujen asioiden yhteyksiä.

Tiitisen omassa elämässä on monta kokemustasoa. Tärkeimmäksi hän nimeää ensiapu- ja eläintäyttyökurssit. Mutta mukaan mahtuu myös opettaja- ja musiikkikoulutusta, 15 lasten- ja nuortenkirjaa ja joukko näytelmiä.

Keväällä hänen lastenopeeransa *Suomalainen tapiiri* saa Jouko Linjaman säveltämänä ensi-iltansa Kansallisopperan Alminsalissa.

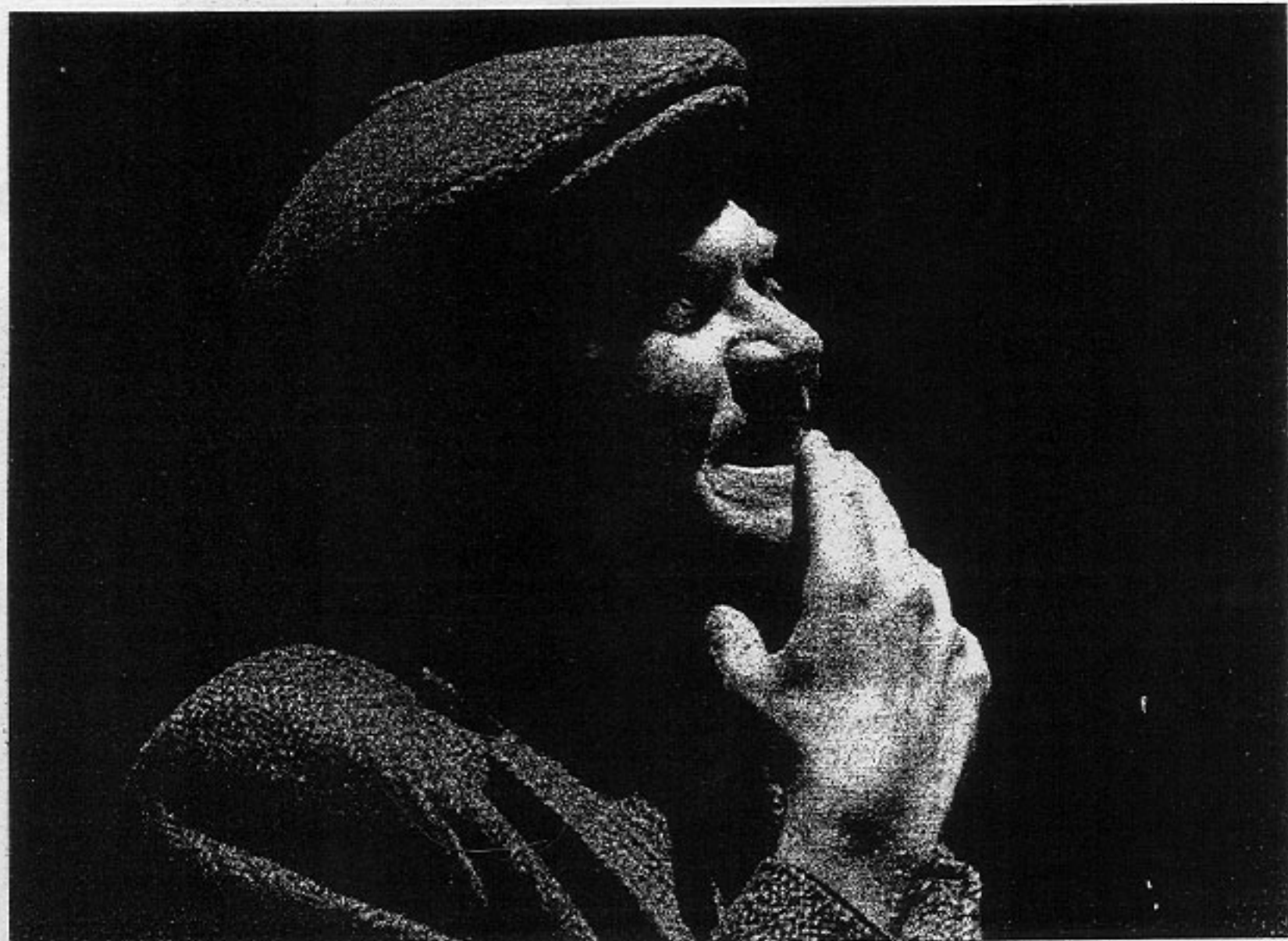
Rajatila on outokumpulaisille sekä ihan konkreettisesti maantieteellinen elementti että näytelmien absurdi ajatusvirtaa.

Peräkammarin poika Jaakko Vehviläinen etsii maailmasta rakkauden ripausta geeneissään kolmella jaollisen isänsä ja jonnekin ajat sitten kadonneen siperialaisen äitinsä traumat.

Isä liimaa huussin seinälle omakuvansa Francon, Kustaan ja Tupauunun. Poika räjäytti kaivoskäytävän umpeen. Joutui vedelle ja leivälle.

Elämän täyttymys on Tunisian turistimatalla keskellä hiekkaerämaata koettu kangastus: Monica kostelne huulilleen. Näytelmän unissa sekoittuvat ilmansuunnat, lämmin ja kylmä, rakkaus ja räjähtävät pommit.

Akira Kurosawan *Dersu Uzala* -elokuvasta ilmestyy lopulta Jaakon morsioiksi Siperian sauren tiikerinmetsästäjän tytär. "Meis yhistyy kaikki kansat, intiaanit, abot, inuitit ja Mikkelin maalaiskunta", Lappeenrannan Vehviläisiin kuuluva Jaakko sanoo.



Mies on Pohjois-Karjalan vaivaisukkojen sukua. Juha Koljosen näyttelemä Jaakko Vehviläinen purkaa vanhoilla päivillään elämän kangastuksia.

Tiitisen tekstissä lomittuvat Röntsyylän kylän etnokarjalaiset ja aito itämaisuus, karnelit ja porot.

Hän kuvaa itse kirjoittamistään alitajuntaiseksi "tapahtumakertomukseksi", jota ryhmä sitten lähtee yhdessä toteuttamaan näyttämölliseen muotoon. Yhteisen matkan jälkeen Tiitinen väittää alkuperäisestä käsikirjoituksesta jäävän jäljelle noin viisi liuskaa. Kuvat alkavat elää omiaan.

Tekstiä muutetaan, lisätään ja poistetaan vielä matkalla ensi-iltapaikalle. Eri autoissa liikkuva porukka valmistaa kännykkäyhteyksin tekstiä ensi-iltakuntoon.

JUHANA MYLLYNIEMI

Tulospaineet eivät hyydytä tässä harrastajateatterissa kekseliäisyyttä. Eikä tekemisellä ole kiire. Näytelmää tehdään periaatteella, että "katsotaan nyt mihin se vie".

Teatteriharrastuksen on oltava sellaista, että porukat haluaa sinne iltaisin työpäivän jälkeen rynnätä", Tiitinen sanoo. Esitystä tehdään ryhmän muotoiseksi. Viritys tulee koko ryhmästä.

Usein se viritys otetaan alkumusiikista, harjoitushuoneen kumisevasta rummusta, jonka rytmiä käy takomassa kuka milloinkin valomiehä myöten.

"Minä olen sellainen peränpitäjä", sanoo kirjailija-ohjaaja. Hänen ryhmässään on paljon miehiä, peräisin jo niiltä ajoilta, jolloin toimintaa aloiteltiin Outokummun kaduilla musiisoivien "miekkosten" katuteatteriesityksinä.

Teatterilla on nyt takanaan 35-vuotinen rupeama. Samalla teatteri on kansainvälistynyt. Yhdessä on käyty näyttämässä suomalaista harrastajavoimaa Pariisissa, Prahassa, Berliinissä, Dublinissa, Tallinnassa tai Aunuksessa.

"Outokummusta on yhtä lyhyt matka Berliiniin kuin Helsinkiin", Tiitinen virnuilee. Kansainvälinen verkottuminen on tuulettanut teatterintekemistä.

Prahan, Berliinin ja muut uudet eurooppalaiset teatterivirtaukset siirtyvät Outokummun kaivosnäyttämölle. Suodatin toki on karheasti ja räiskyvästi karjalainen.

Euroopan kielet kulkevat nykyään keveästi outokum-

mun miesten huulilla. Kuten tuo Unkarin-vierailulla esityksessä käytetty lause, joka pu-

hutaan näin: Szolj ram ha ha gosan enekelek. Sanokaa nulle, jos laulan liian kovaa.

KOMMENTTI

Toinen Suomi

► Suomen suurin vuotuinen harrastajateatterikatselmus Mikkelissä on tervehdyttävä kokemus. Hurmaavan elämyksellistä, hauskaa tai rankkaa teatteria tehdään isoilla porukoilla, täynnä kaiken ikäisten, näköisten ja kokoisten henkilökohtaista ja persoonallista energiaa. Taide ei ole leipä. Se on intohimo.

Pauliina Hulkon rohkea valintalinjaus, näyttämöpäivien yhteensä 29 käytännössä loppuunmyytyä esitystä osoittivat myös, että on yhä olemassa Toinen Suomi, joka ei jää nuhjaamaan televisiosta tuttuihin koti- ja uutisaarileikkeihin tai bimbojen tietovisoihin.

Elämää voi tutkia, arvottaa ja yrittää ymmärtää syvemältä, eikä ajattelu ole kiellettyä.

Myytit ja Irakin sodan todellisuus limittyvät, kun Tampereen Ylioppilasteatterin *Kyllikit* pohtivat kalevalaisen väkivallan perimällä maailman kaaosta.

Hämeenlinnan Miniteatterin ehyessä kehityskertomuksessa, **Marja Myllyniemen** ohjaamassa **Sirpa Puskalan** nuorisoromaanista sovitetussa esityksessä *Täpäs Allu Salminen* elämä

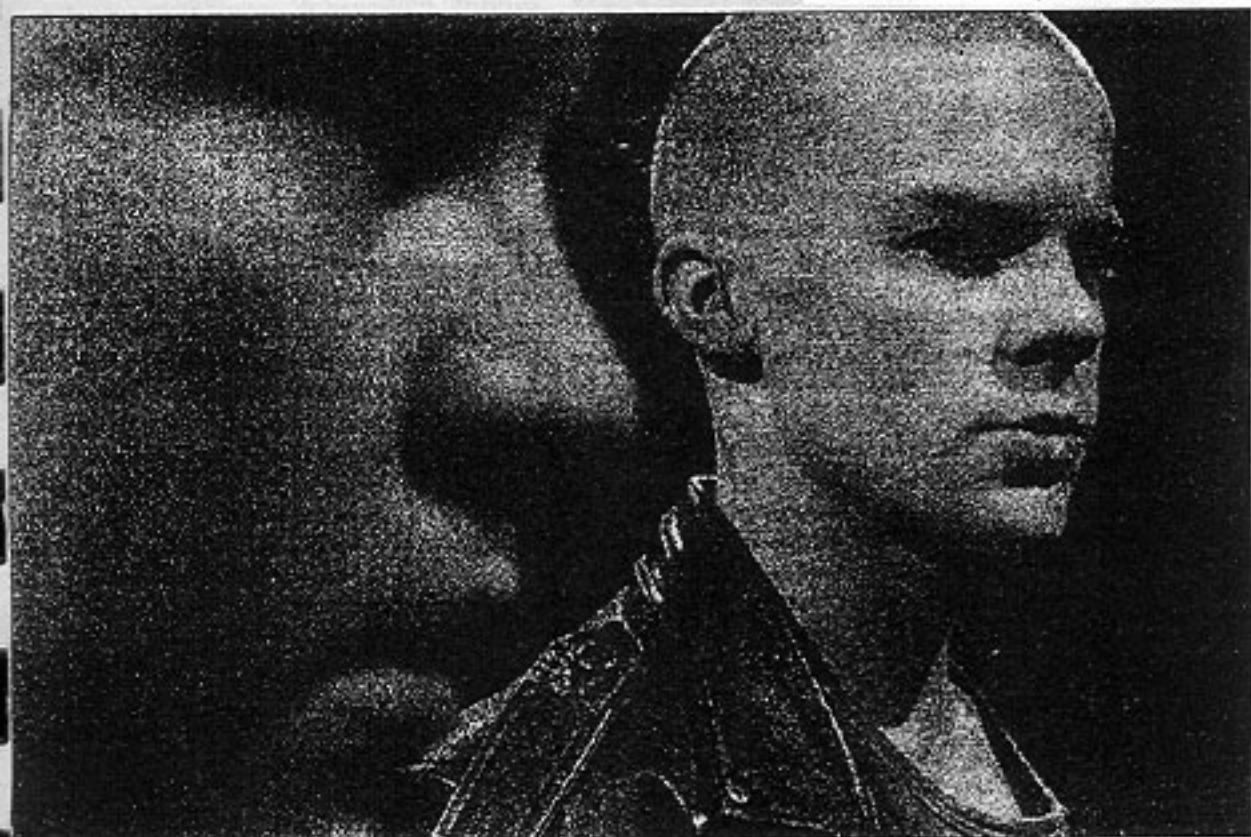
voittaa tilastot. Kielipuolten, isänmaattomien muuttajalasten elämä kineuu ruotsinlaivojen mukana, mutta kasvu on mahdollista, rakkaus cheyhtää.

Kurt Vonnegutia mukailleva *Lasten ristiretki* pohti tamperelaisen Laskeuma-ryhmän tulkinnassa maailman joukkokuolemia. Farssekin on läsnä kriittisin äänenpäänoin: Järvenpään Teatterin ja Jari Nissisen *Jormas* puolestaan esittelee suomalaisen "tupofarssin" kääntöpuoleineen. Riihimäeltä tulee Iiris Keroston tulkinta **Michael Cooneyn** *Puhuttana käteen* -komiikasta.

Eri ryhmien raemat kulkevat laajalla skaalalla. Esimerkiksi Turun Ylioppilasteatterin opiskelijat samastuvat **Juha Hurmeen** näytelmän J. J. Wecksellin elämään. Joensuulaiset näyttelevät **Pirkko Kurikan** kirjoittamaa nykyiskavuorelaista elämän karuutta mummoakrobatiaan yhdistettynä.

Eikä tikkurilalaisten *Naisen Decamerone* jätä kylmäksi ketään. Sen tarinoissa on jaettavia kokemuksia. Teatterin voima on tunnistettavuudessa.

Kirsikka Moring



Yleisöäänestyksen voitti Hämeenlinnan Miniteatterin nuorisokuvaus, jossa Markus Viitanen (oik.) tulkitsee koskettavasti Allunsa kasvukertomuksen.